

THEMA: ZONDE

- 3 – Zonde en Zin
- 4 – Keuzevrijheid en spijt
- 5 – De sterren van opa
- 6 – In gesprek met... Kirsten Meijer
- 7 – Uit de kerkenraad
- 8 – In memoriam
- 9 – Column: Mild
- 10 – Gemeente in beweging
- 11 – Agenda
- 12 – Kerkdiensten | Collectiebestemmingen

Deze afbeelding staat ook op p. 14 in *De Bijbel met illustraties van Lisbeth Zweger*. In de marge aan de onderzijde van de pagina staat de slang. (Copyright verbiedt p.14 hier in zijn geheel weer te geven).

Zonde – Geloven als Jezus

Door Mieke Krebber

In zijn boek, *Van Jezus naar Christendom, de ontwikkeling van tekst tot dogma*, beschrijft C.J. den Heyer* het zondebegrip zoals hij dat vroeger heeft meegekregen. Samenvatting van p. 232-235: In Genesis wordt verteld dat God de aarde had geschapen en dat die 'goed' was. Aan die paradijselijke situatie kwam een einde toen de mens zich tegen Gods geboden verzette - de zondeval - met als gevolg dat niet alleen het eerste mensenpaar veroordeeld was tot de dood, maar het hele mensengeslacht, de erfzonde.

* C.J. den Heyer (1942-2021) was een Nederlandse vrijzinnige protestantse theoloog van Gereformeerde komaf. Tot 1 januari 2002 was hij hoogleraar *Nieuwe Testament en Bijbelse Theologie* aan de Theologische Universiteit Kampen (Oudestraat). Daarna was hij werkzaam als docent *Bijbelse theologie* aan het Doopsgezind Seminarium.

Maar ik mocht van geluk spreken want mijn ouders hadden mij laten dopen. Mijn redding was afhankelijk van Gods genade. Het Oude Testament werd toch een hoopgevend boek, daar daarin de komst van een messias werd voorspeld. In het Nieuwe Testament wordt het verhaal verteld van de geboorte van een kind in Bethlehem. Maar dat verhaal eindigt met de dood van Christus aan het kruis; een straf voor het menselijk kwaad? Nee, niet hij was zondig, maar hij nam de zonden der mensheid op zich. Door zijn opstanding werd de overwinning op de dood behaald.

Door de Heidelbergse Catechismus hebben tallozen geleerd zo te denken en te geloven. Er was weinig reden tot twijfel. Mij werd ingeprent dat dit alles in de bijbel terug te vinden was. Immers voor de Reformatie – Calvinisten en Lutheranen – was het sola scriptura (alleen de Schrift) van essentiële betekenis.

Den Heyer vroeg zich af: staat deze samenvatting van de christelijke leer werkelijk zo in de bijbel?

In *Van Jezus naar Christendom* geeft Den Heyer een overzicht hoe er in de geschriften van het Nieuwe Testament, van de brieven van Paulus tot de evangelieën, en het theologisch debat van de eerste eeuwen, geschreven wordt over Jezus.

Hij wijst erop dat Paulus Jezus nooit heeft gekend en dat ook de evangelieschrijvers geen volgelingen van Jezus waren – behalve misschien Markus.

Het oudst zijn de brieven van Paulus. Hij was een Farizeeër, die aanvankelijk de eerste Christenen vervolgde maar op reis naar Damascus een visioen kreeg. Daarna ging hij op reis om het evangelie te verkondigen aan de hele wereld:

Lees verder op pagina 2

in steden in Klein Azië, Griekenland en uiteindelijk in Rome. Hij stond in een apocalyptische traditie, verwachtte het eind der tijden zeer spoedig. Zijn geschriften zijn belangrijk voor de ontwikkeling van het dogma van de erfzonde. In zijn brief aan de Romeinen schrijft Paulus: *Daarom, zoals door één mens de zonde in de wereld is gekomen en met de zonde de dood, en zo de dood over de mensen is gekomen, aangezien allen gezondigd hebben .... Later vertaald als in welke allen gezondigd hebben...* Augustinus (354-430 heeft dit uitgewerkt tot het begrip erfzonde. Den Heyer noemt dit een tragisch misverstand (p. 237).

Den Heyer: In de oudtestamentisch-joodse traditie doet de mens zonde, ... de gedachte van de erfzonde heeft ertoe geleid dat de mens van *nature* een zondaar is (p.238).

Nadat hij de verschillende theologische opvattingen van de evangelieschrijvers heeft behandeld komt Den Heyer tot de conclusie: kiezen we voor het geloof in Jezus of voor het geloof van Jezus? Het geloof in Jezus brengt ons op de weg van dogma's en belijdenis-geschriften; de vergoddelijking van Jezus. Het geloof van Jezus brengt ons in aanraking met de rijke veelkleurigheid van de oudtestamentische traditie: Thora, profeten, Psalmen en wijsheidsgeschriften (p. 272).

DE BRONNEN VAN HET GELOOF VAN JEZUS

Genesis

Enkele voorbeelden uit die traditie: Het verhaal dat de schepping 'goed' is, van Adam en Eva in het Paradijs, de aansporing van de slang om Gods aanwijzingen te overtreden en de verbanning uit het Paradijs. En uiteindelijk de terugkeer tot stof waaruit de mens geschapen is (Gen. 3).

De mens heeft vrije wil, keuzevrijheid, maar God geeft wel aanwijzingen en bij overtreding van zijn geboden volgt wel straf.

Deuteronomium

Aan het eind van Deuteronomium (Dt. 30.19 en 20), voordat het volk het beloofde land intrekt, staat in de vermaningen van Mozes: ... u staat voor de keuze tussen leven en dood. Tussen zegen en vloek. Kies voor het leven ... door de Heer uw God lief te hebben en hem te gehoorzamen en hem toegedaan te blijven ... .

Psalmen**

Psalms 1

Heil degene, die niet wandelt naar den raad der goddeloozen noch staat op den weg der zondaars, noch zit in den kring der spotters, doch in des HEEREN wet zich vermijdt, en diens wet overpeinst, bij dag en bij nacht.

Want die is als een boom, bij de grachten geplant, die zijn vrucht draagt op zijn tijd welks loof niet verwelkt, en al wat hij doet, dat gedijt.

Gansch anders de goddeloozen die zijn als het kaf dat de wind verwaait. Daarom houden de goddeloozen geen stand in het gericht, noch de zondaars in der vromen gemeenschap.

Want de HEER slaat acht op den weg der vromen, maar de weg der goddeloozen Loopt uit op verderf.

Psalms 15

Heere, wie mag verkeerren in Uwe tent? Wie mag wonen op Uw heiligen berg?

Wie onberispelijk wandelt en deugd betracht en waarheid spreekt in zijn hart die met zijn tong niet lastert,

die zijn metgezel geen kwaad doet, en geen smaad werpt op zijn naaste; in wiens oogen de verworpene veracht is, terwijl hij godvrezenden eert.

Heeft hij tot zijn schade gezworen, verandert hij het niet; hij leent zijn geld niet op woeker en aanvaardt geen geschenk tegen de onschuldige: Wie zo handelt zal nimmer wankelen.

Spreuken

10.16

Het loon van een rechtvaardige is een gelukkig leven. Goddeloosheid leidt alleen tot zonde.

12.28

De weg van de rechtvaardigheid leidt naar het leven. Een geëffende pad is het, vrij van de dood.

** De vertaling van de Psalmen door F.M.Th. de Liagre Böhl. In zijn verklaring van Ps. 15 wijst hij erop dat deze psalm tien regels bevat als een toevoeging op de tien geboden: regels voor het dagelijks leven; niet voor de tempeldienst. Volgens mij vind je in een aantal gelijkenissen een uitwerking van deze regels van Ps. 15.

Zonde en Zin

Door Kees Blokland

Zeker, ik heb best een complexe relatie gehad met het begrip 'zonde'. Dit woord is beladen met schuldgevoel, straf en een innerlijk gevoel van tekortschieten. De leer van de erfzonde heeft me opgezadeld met een idee dat zondeschuld ons van generatie op generatie wordt doorgegeven. Zo heb ik er lang over gedaan, na mijn pensionering, alvorens ik me niet meer schuldig/zondig voelde als ik om 11 uur op een terras, in ledigheid, een kop koffie dronk. Het oorspronkelijke idee was wellicht bedoeld om ons te herinneren aan de menselijke kwetsbaarheid en niet om een constante bron van zelfverwijt te zijn.

Het leven zelf biedt tal van momenten waarin we kunnen ontsnappen aan deze beladen ideeën van zonde. Stel je eens voor: we zitten samen aan een lange tafel, omringd door vrienden en familie, genietend van een heerlijke maaltijd. De zon gaat onder en het licht speelt op de glazen wijn die we proeven. Of we bevinden ons aan de kust, waar de horizon zich als een belofte uitstrekt. De natuur, het eten, de liefde – al deze ervaringen kunnen ons een gevoel van vervulling en vreugde schenken.

Maar... is dit nou zondig? In orthodoxe kringen werd dit soort genot als verdacht of zelfs zondig bestempeld. We zouden ons, volgens deze visie, moeten onthouden van zulke wereldse verleidingen om ons volledig op het spirituele te richten. Ook de idee van de doperse soberheid heeft wel enigszins in deze richting gewerkt. Ik zou zeggen: het is niet verkeerd om van het leven te genieten, van wat de schepping te bieden heeft. Is het zonde om je even te verliezen in de verleiding van liefde, een heerlijk glas wijn of de warmte van samenzijn?

In plaats van dit gedrag te veroordelen als zondig, kunnen we ook kiezen voor een andere benadering: het positieve ervan belichten. Genieten van de natuur, de liefde en de schoonheid is het leven zelf. Het kan ons helpen om betekenis/zin te geven aan ons bestaan. Viktor Frankl heeft in zijn belangrijke boek *Man's Search for Meaning* overtuigend aangetoond dat de mens altijd zoekt naar betekenis, zelfs in de moeilijkste omstandigheden. Zin geven aan ons leven – of dat nu gebeurt door het bewonderen van een schilderij, het luisteren naar een preek, of het delen van een maaltijd – is van fundamenteel belang voor onze menselijke ervaring.

Maar laten we tegelijkertijd niet te lichtzinnig omgaan met het begrip zonde. Want hoewel het in veel opzichten overbelast is met onterechte zwaarte, heeft het ook zijn waarde. Er is een overstijgende morele dimensie in het leven, en het zondebesef helpt ons om gedrag dat de basismoraliteit schendt te benoemen, te voorkomen, te corrigeren. Het vlees kan zwak zijn, toch? We zijn niet altijd in staat onszelf te beheersen of de juiste keuzes te maken, en in die zin kan het zondebesef ons helpen om onszelf en elkaar te corrigeren. Een gezonde balans is nodig: het erkennen van de waarde van morele grenzen zonder in een spiraal van schuld en zelfverwijt te belanden.

Een lichtvoetig minigedichtje om dit alles te illustreren:

*ik heb zin in de zon,
pleister voor mijn wonde,
of doe ik nou zonde,
waar ik kleuren kon?*

Zonde en zin, schuld en betekenis, deze begrippen zijn diep met elkaar verweven in het menselijke bestaan. Hoewel we zonde moeten vermijden, is het streven naar zin en betekenis een zeker zo belangrijk aspect van het leven – en die twee hoeven elkaar niet in de weg te staan.

Keuze- vrijheid en spijt

Gedicht gekozen door Thijs van Hoogstraten

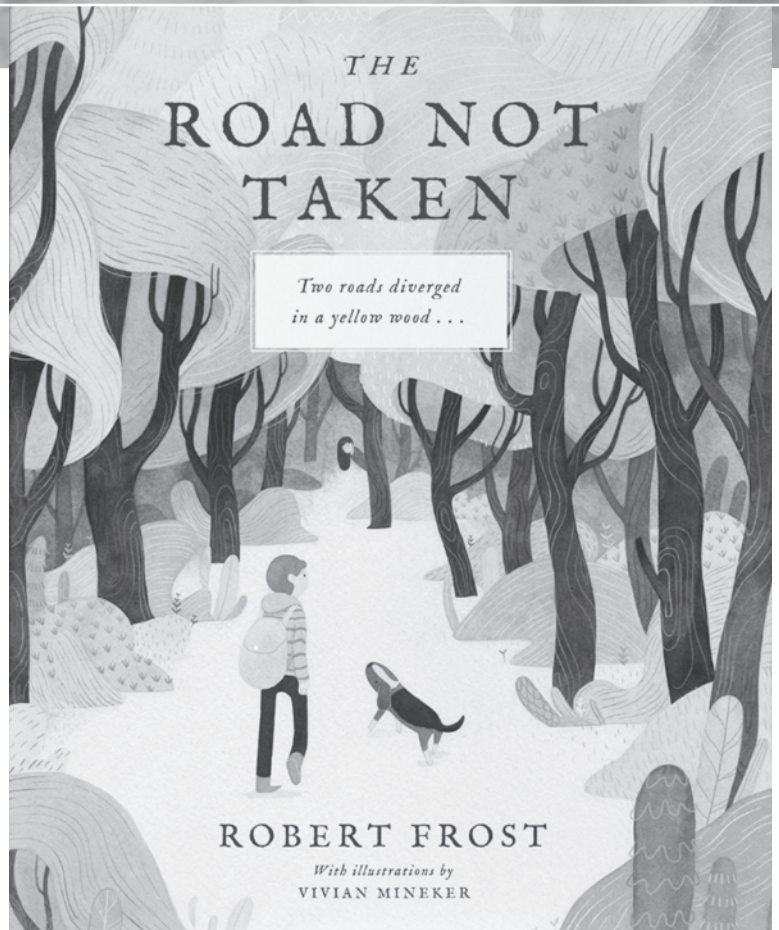
THE ROAD NOT TAKEN

*Two roads diverged in a yellow wood,
And sorry I could not travel both
And be one traveler, long I stood
And looked down one as far as I could
To where it bent in the undergrowth;*

*Then took the other, as just as fair,
And having perhaps the better claim,
Because it was grassy and wanted wear;
Though as for that the passing there
Had worn them really about the same,*

*And both that morning equally lay
In leaves no step had trodden black.
Oh, I kept the first for another day!
Yet knowing how way leads on to way,
I doubted if I should ever come back.*

*I shall be telling this with a sigh
Somewhere ages and ages hence:
Two roads diverged in a wood, and I –
I took the one less traveled by,
And that has made all the difference*

The Road Not Taken is een van de bekendste gedichten van de Amerikaanse dichter Robert Frost (1874 - 1963).

Het is een dubbelzinnig gedicht dat de lezer uitnodigt om na te denken over keuzes in het leven. Als het leven een reis is, belicht dit gedicht de momenten in het leven waarop een beslissing moet worden genomen en de mens zich afvraagt: "Welke kant ga ik nu op?"

Die ambiguïteit komt voort uit de kwestie van de vrije wil versus het determinisme:

Robert Frost schreef dit gedicht denkend aan zijn vriend Edward Thomas, die op elke wandeling die ze samen maakten spijt kreeg over de weg die ze niet hadden gekozen, omdat ze zo ongetwijfeld veel boeiende dingen waren misgelopen. Hoewel Frost het gedicht dus aanvankelijk als ironisch en lichtvoetig had bedoeld, werd het door de lezers veel ernstiger opgevat.

(Commentaar: Wikipedia)

De sterren van opa

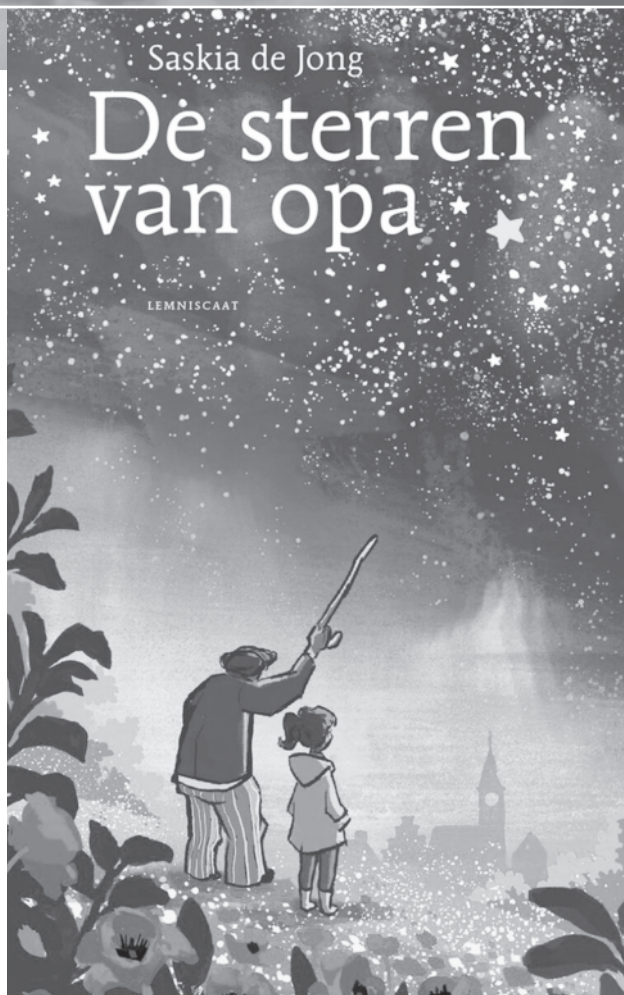
Door Albertine Wendte-Voncken

Zonde is het niet vervullen van het doel, hoorde ik Henk Leege ooit zeggen tijdens een preek. Misschien is het na al die tijd in mijn hoofd wat geparafraseerd, maar ik denk daar nog vaak aan. Brood dat je weggooit is zonde, omdat het doel was om opgegeten te worden en diefstal is zonde, omdat het bezit iemand anders toebehoorde. Maar is diefstal van brood door een hongerig iemand dan zonde? En als iemand steelt en die deelt het aan jou uit, ben jij dan ook slecht? Geboden en zondes hebben ook zo hun nuances.

“De sterren van opa” door Saskia de Jong vertelt het verhaal van Sjuul, die gaat logeren bij opa en in zo’n soort ingewikkelde situatie terecht komt. Dat opa gelovig en kerkgaand is en Sjuul niet geeft de situatie een extra laag. In huis bij opa hangen veel religieuze spullen, waaronder christusbeeldjes en lijstjes met de tien geboden en dat maakt op Sjuul een diepe indruk, vooral de geboden. Wanneer ben je dan goed? En wat is het goede doen? Als je niet mag liegen, waarom vertellen volwassenen dan ook niet altijd de waarheid? Sjuul is vegetariër en opa niet en ze vraagt zich af: waarom mag je een mens niet doden en een dier wel?

Sjuul is getuige van een diefstal: een klein jongetje haalt de muntjes uit het kaarsenbakje en zij is de enige die het ziet. Ze weet niet goed wat ze daarmee moet doen. Hoe langer ze ermee worstelt, hoe moeilijker de situatie wordt. Uiteindelijk biecht ze bij opa op wat er gebeurd is en bedenken ze een goede oplossing.

In frisse, heldere zinnen vertelt Saskia de Jong haar verhaal. Het leest zo makkelijk dat je nauwelijks door hebt dat er veel diepere thema’s aangeboord worden. Overlijden, missen, goed & fout en bidden worden vanzelfsprekend opgenomen en ook zelfmoord en armoede komen zonder drama aan bod. Sjuul kijkt met open verwondering naar de wereld en je wordt als lezer daarin meegenomen. Daardoor voelt het niet zwaar aan.

Het boek biedt ook nog veel aanknopingspunten om samen met je kind of misschien wel zelf over verder te praten. Sjuul schrijft graag gedichten, bijvoorbeeld elfjes (bestaand uit elf woorden). Dat kan je samen ook eens doen. En ze herschrijft in het laatste hoofdstuk de tien geboden. Welke aanpassingen zou jij maken aan de tien geboden? Of zou je er een vervangen voor iets anders?

Het is zelf te lezen vanaf 9 jaar, vooral vanwege de ingewikkelder thema’s. Het boek leent zich ook zeer goed om voor te lezen, want het heeft compacte, mooi afgeronde hoofdstukken. En als je het kind waarvoor je voorleest goed kent, dan kan je ook wel inschatten of het met 7 of 8 jaar misschien ook wel deze onderwerpen aan kan.

In gesprek met...

Afgelopen zomer konden we haar begroeten als nieuw lid van onze Kerkenraad: Kirsten Meijer. Kirsten (44) was al een aantal jaren Vriend van onze gemeente.

Vorig jaar is zij op haar belijdenis toegetreden als lid. De lezer herinnert zich misschien nog wat zij daarover schreef in de idA van de zomer van 2023, onder meer over de vrijheid om zelf invulling te geven aan je geloof. Maar ook, dat geloven "onlosmakelijke is verbonden met de opdracht om bij te dragen aan een rechtvaardiger wereld." Dat sprak en spreekt ook nu uit haar loopbaan in de wereld van internationale samenwerking en mensenrechten. Voor de idA redactie alle aanleiding om haar eens verder te spreken over heden en toekomst, binnen en buiten de kerk. Met haar man en twee zonen woont Kirsten in Amsterdam Nieuw-West.

Kirsten Meijer

Door Thijs van Hoogstraten

Kirsten, je bent nu al weer vele jaren betrokken bij Doopsgezind Amsterdam. Kun je ons zeggen hoe je dat ervaart?

"Ik heb me altijd zeer welkom gevoeld. Het is een rijkdom om onderdeel te zijn van deze gemeente en een plek te hebben waar je elke week zomaar naar binnen kunt lopen. Zo'n plek waar je naar verhalen kunt luisteren, kunt bezinnen, vieren, zingen en troost vinden, dat is van waarde. Niet alleen voor de gemeente en mijzelf, maar ook voor de samenleving. Daarom treed ik nu ook graag toe tot de kerkenraad. Vooral om de gemeente te kunnen dienen en bij te staan met mijn vaardigheden. De kerk zoals zij is en verder gaat."

Vertel ons nog iets van je opleiding en werkende leven?

"Aan de UvA in Amsterdam studeerde ik sociale geografie. Daarna werkte ik bij verschillende non-profit organisaties en in de politiek op het terrein van internationale samenwerking, ondersteuning van mensenrechten en democratisering, in landen waar vrijheid geen vanzelfsprekendheid is. Het zijn thema's die mij aan hart gaan, maar ik heb wel behoefte aan meer balans in mijn leven en een nieuwe richting in mijn werk, waarbij ik het wellicht wat dichterbij huis wil zoeken. Daarom zit ik nu in een periode van bezinning waar ik erg aan toe was. De stap naar de kerkenraad past daar heel goed in."

"Daarnaast ben ik op dit moment actief als medebestuurder van de Foundation Max van der Stoel en als toezichthouder van Oxfam Novib. Ook doe ik klussen voor VluchtelingenWerk Nederland, en

voor de Amsterdamse PvdA. Er is, kortom, in deze wereld veel dat me bezighoudt en blijft houden".

Heb je als nieuw kerkenraadslid al concrete ambities?

"We hebben veel mooie activiteiten. Veel muziek, discussies over maatschappelijk belangrijke onderwerpen, gespreksgroepen, de dienst op zondag. Ik vind dat we mogen laten zien dat we bestaan, zodat mensen die op zoek zijn naar liefde, hoop en iets dat wij God noemen, zich welkom voelen. We mogen ook laten zien dat we in woord en daad bijdragen aan verbinding en vrede, door de zachte krachten een podium te geven en onszelf en anderen te inspireren om niet weg te kijken van onrecht. Daarom ben ik blij met ons doopsgezinde initiatief om op vrijdag 22 november een symposium te organiseren over de vraag hoe we in deze tijd ervoor kunnen zorgen dat vluchtelingen welkom blijven in Amsterdam. Dat zal zijn met allerlei deelnemers, en binnen het kader van "Amsterdam 750" en het gebedshuizen festival "Spirit of Amsterdam". Fijn dat onze kerk er op deze manier aan mee kan doen. Je bent daarmee onderdeel van een groter geheel. Voor dat symposium zal ik mij dan ook graag inzetten."

Wat zou je verder aan de gemeente willen meegeven?

"Wees open en verwelkomend, en deel je rijkdom! Dat kan op elk moment, bij de diensten en daarbuiten. Onze kerk kan voor iedereen een plek voor bezinning, inspiratie en ontmoeting zijn. Daar is behoefte aan in de samenleving. We hebben zoveel aan verhalen te bieden. Ja, delen in de liefde, dat is toch wel de kern."

Een teer punt voor mijzelf was, vroeger, of en hoe je je kind iets van geloofs-opvoeding meegaf. Dat lag voor mij toen op de grens van vrijzinnig vrijlaten en toch ook enige inspiratie. Hoe kijk jij daartegen aan, ook als moeder van twee zonen op de basisschool?

"Tja, dat is in elk geval niet het opleggen van het geloof als dwingende waarheid. Het gaat wat mij betreft in de eerste plaats over de waarden die je meekrijgt, en dat je je kinderen daarin voorleeft. Mijn man en ik verschillen zeker in ons geloof, maar hierin vinden we elkaar. Ook vinden we het belangrijk dat onze kinderen weten dat het geloof en deze kerk bestaat, zodat zij later zelf een keuze kunnen maken. Mijn kinderen gaan overigens nog steeds graag mee naar de Singelkerk. De jeugdwerkers, Lilliane van der Steur en Joke van der Heide, zorgen echt voor een plek waar ze op positieve wijze iets meekrijgen over wat belangrijk is in het leven. Bijvoorbeeld met Palm-pasen: de Koning die op een ezel rijdt leert de kinderen dat het niet gaat om geld of status, maar om de liefde. De warme, vrijzinnige sfeer is echt geweldig en dat is iets om te koesteren."

De realiteit is dat we een oudere gemeente zijn. Is "jouw generatie" voldoende in beeld?

"Het gaat wat mij betreft niet om aantallen of in beeld zijn. Ik hoor je zeggen dat we een oudere gemeente zijn, maar ik ervaar het anders. Ik voel mijn generatie zeker als integraal deel van onze gemeente. Zelf maak ik ook deel uit van een gespreksgroep met verschillende generaties, inclusief leeftijdsgenoten. Die diversiteit is juist een sterk punt, en iets

Uit de kerkenraad – 12 september

moois. Ik vind het wel belangrijk dat de jongere generaties zich thuis voelen in onze gemeente, zodat we samen een toekomst hebben. Ik hoop daar vanuit de kerkenraad ook een bijdrage aan te kunnen leveren. Dat begint bij de verbinding te zoeken met elkaar en inzicht hebben in beleving en verwachtingen.”

Ligt er een boek op je nachtkastje dat je lezers zou kunnen aanraden?

“Ja, is dit nu de vraag naar het favoriete boek, of zal ik eerlijk antwoorden? Laat ik dan maar eerlijk antwoorden want ik vind het erg moeilijk om een favoriet boek te kiezen! Momenteel lees ik “Middaguur” van Dörte Hansen, een Duitse schrijfster. Het speelt in Noord-Duitsland en de hoofdpersoon, keert na een leven in de stad terug naar zijn geboortedorp. De omschrijvingen van het land, de cultuur is prachtig. Heel rauw en doorspekt met Platduits. Het verhaal raakt me misschien ook omdat ik zelf ook uit een dorp kom en nu in de stad woon. Ik zal er nog over doordenken ... ”

Tenslotte, ook jou vragen we: wat is voor jou een favoriet lied uit het Liedboek?

“Je had gezegd dat je daarmee zou komen, maar weet je dat ik met die vraag omhoog zat? Ik heb zelfs heel lijstje gemaakt en dat samen met mijn man doorgenomen. Al is die dan niet van de kerk en al helemaal niet van het zingen. Maar ik ben er, misschien juist daardoor, uitgekomen.

Lied 978 wordt het. Prachtige melodie, prachtige tekst.

- (1) *Aan u behoort, o Heer der heren,
De aarde met haar wel en wee,
De steile bergen, koele meren,
het vaste land, de onzekere zee.
Van u getuigen dag en nacht.
Gij hebt ze heerlijk voortgebracht.*
- (4) *Laat dan mijn hart U toebehoren
en laat mij door de wereld gaan
met open ogen, open oren
om al uw tekens te verstaan
Dan is het aardse leven goed,
omdat de hemel mij begroet*

Die tekens, die zijn overal! In de schepping, in de liefde, in de mensen om je heen. Dat is een ervaring die je iedereen gunt en richting geeft.”

Veel succes, Kirsten! Aan inspiratie zal het niet ontbreken, lijkt me.

Leden van de kerkenraad – Afgelopen 30 juni is de ALV akkoord gegaan met de benoeming van Kirsten Meijer als lid van de kerkenraad. Zoals eerder vermeld, vereisten de statuten dat dit voorgelegd werd aan de ALV omdat zij nog geen twee jaar lid is van onze gemeente. Wij heten Kirsten van harte welkom als lid van de kerkenraad!

Singelkerkconcert – Zondag 22 september was er weer een Singelkerkconcert. Onder leiding van organist Jeroen Koopman trad het Amsterdamse jeugdkoor Nieuw Vocaal Amsterdam op met een mooi programma. Het concert werd goed bezocht en was een succes.

Zon'shofje – Vanuit de bewoners van het Doopsgezinde Zon'shofje op de Prinsengracht kwam het verzoek om een bijdrage voor de organisatie van een vegetarische barbecue tijdens de Burendag die op 28 september plaatsvond. Dit evenement is bedoeld om verbinding met de buurt te faciliteren. Een mooi initiatief, dat de kerkenraad van harte ondersteunt met een passende financiële bijdrage.

Belijdenisavond en Doopdienst – De doopdienst zal 10 november a.s. in de Singelkerk plaatsvinden. Waarschijnlijk vindt de belijdenisavond weer plaats in het Meerpad in noord. Mocht het aantal deelnemers groter zijn dan verwacht, dan zal de belijdenisavond verplaatst worden naar de Singelkerk. Meer informatie hierover volgt.

Duurzaamheid – In het kader van duurzaamheid zijn we aan het denken over een mooi alternatief voor de zondagse bloemen. De ideeën zijn onder meer een klein geschenk, zoals een bijenwaskaarsje, of duurzame bloemen. Misschien hebt u een idee? We zijn blij met alle suggesties.

2025 jubileumjaar – In 2025 wordt op Hemelvaartsdag, 29 mei, het ontstaan van de wederdopers herdacht met een bijzonder programma. In Zürich! Er wordt een reis voorbereid en we zullen u steeds berichten over de voortgang en verdere informatie over programma en inschrijving. Op dit moment worden twee mogelijkheden overwogen; ofwel om met een eigen bus vanuit Amsterdam op weg te gaan ofwel om aan te sluiten bij het landelijke initiatief. Daarover later meer.

Fredeshiem – De week in Fredeshiem was weer een groot succes. Een bezoek aan het Drents museum met prachtige tentoonstellingen, een boottocht over de Overijsselse Vecht, vanuit Ommen, winkelen en een orgelconcert van Dick Klomp in de Doopsgezinde kerk in Steenwijk, waren de uitjes gedurende de week. Tussendoor werd er gezongen, gepraat, gelachen en gewandeld, een spelletje gedaan, was er de levende jukebox, waarbij Dick Klomp de deelnemers uit zijn ongelofelijk brede repertoire laat kiezen, ochtendgymnastiek en elke avond een avondsluiting. Zoals altijd verheugen de deelnemers en de begeleiding zich op het volgende jaar.

In Memoriam

Adriaan Jesse 1932-2024

Op 11 juli namen we met een dierbare kring uit onze Gemeente op Westgaarde afscheid van broeder Adriaan Cornelis Jesse, Adriaan Jesse, Aad Jesse, die markante broeder uit de Gemeente, en één van onze jarenlange steunpilaren. Want wat heeft hij niet gedaan in Doopsgezind verband: hij was betrokken bij het Vredeswerk, zette zich in het Open Huis in voor de dak- en thuislozen, kookte tijdens kerst samen met anderen een kerstdiner voor een paar honderd mensen, was lid van de wijkcommissie West, bezocht de groot-huisbezoeken, het Leerhuis en gesprekskringen, was lekenprediker en ging voor in verschillende Gemeenten van het land, was betrokken bij de Raad van Kerken in Amsterdam-West, deed mee met interreligieuze ontmoetingen en gesprekskringen, zat in verschillende kerkelijke besturen, waaronder het bestuur van het Inloophuis in Almere, was lid van de kerkenraad van Doopsgezind Amsterdam, zong mee in het koor, was (zolang zijn gezondheid dat toeliet) wekelijks in de Singelkerk, en nam dan graag van de gelegenheid gebruik om iets te zeggen in de open tijd, en ga zo maar door.

Met zijn kenmerkende Amishhoed op zijn hoofd, ketting met Davidster om zijn nek, en het gebroken geweertje op zijn jasje. Die rijzige man met zijn rossige baard, die steeds grijzer werd, en zijn tred steeds voorzichtiger naarmate hij ouder werd. Met een stem die bleef klinken als een klok. Aads leven was een Doopsgezind leven. Doperdom, jodendom en daar vanuit vrede en gerechtigheid, dat waren zijn levensthema's. Thema's die voortkwamen uit zijn ervaringen tijdens de oorlog. Zijn vrouw Rina respecteerde dat (ze moest wel ...) en zei wel eens dat ze

"doopsgezind-gezind" was, maar verder was dit allemaal iets van Adriaan zelf. En als hij ergens aan meedeed (en dat was dus veel) dan deed hij ook altijd écht mee, en liet van zich horen, want Aad was óók een Amsterdammer, en die laten van zich horen. Zo hebben we hem gekend, en liet hij zich kennen.

Niet lang na het overlijden van zijn echtgenote Rina, waar hij de laatste jaren zoveel extra zorgen om had gehad, ben ik op zijn verzoek een aantal keren vrij kort achter elkaar speciaal bij hem geweest om uitgebreid te spreken over leven en sterven, zijn leven en sterven, en bespraken we liederen en lazen we teksten. Voor als, dan.

We spraken die keren over zijn ouders en broers, over zijn jeugd in de Helmersstraat, de oorlog in Amsterdam en op Texel, de families Lap en Langeveld, zijn belijdenis bij ds Frits Kuiper, zijn werkzame leven op het schip en later in het bejaardentehuis in de keuken, zijn huwelijk, z'n schoonvader, de kinderen en kleinkinderen en ga zo maar door. En we keken samen foto's, en dat kostte best tijd, want als Adriaan eenmaal in z'n praatstoel zat, dan kreeg je hem daar niet zo makkelijk meer uit, en daar kon ik van genieten, want hij kon kleurrijk en beeldend vertellen. En Aad was relativerend als altijd, en zei op één van die keren ook: en als het allemaal anders loopt, ook best. De Grote Baas daarboven zal er wel niet zo'n punt van maken. Geloven was voor hem "leven in vertrouwen", "leven voor Gods aangezicht", en dat doe je ongeveer zo: door te proberen niet teveel met jezelf bezig te zijn (hoe moeilijk dat soms ook is), maar er proberen te zijn voor de ander, door ruimte te geven, en liefde, en harte-lijkheid. Zorgzaam voor wie zorg behoeft, trouw en loyaal te zijn, en zorgvuldig. Proberen kwaad met goed te vergelden, en je oordelen en vooroordelen een

beetje in toom te houden. Want het maakt uit waar je in je leven op richt, uiteindelijk. Of de bank je herder is, of de beurs, of jezelf. Of dat er een ongrijpbaar geheim is, waarover je verhalen hebt gehoord die al eeuwenlang de ronde doen, een geheim dat je uitnodigt en oproept, tot een bepaalde wijze van leven, richting een beloofd land. Zo'n soort besef, en een dergelijk vertrouwen ongeveer had Adriaan Jesse, zij het natuurlijk aangevochten, maar ja bij wie is dat niet zo?

Sinds een val, op het pleintje aan de Herengracht ging het ineens minder met zijn gezondheid. Thuis lukte het niet meer. En de keuze was: óf verhuizen naar een verzorgingshuis in de buurt van zijn dochter in Almere, ver weg van zijn Singelkerk, óf naar een verzorgingshuis in Amsterdam, maar dan ver weg van zijn dochter. Het was een keuze waar Adriaan het erg moeilijk mee had, maar het werd Almere.

Met een bewonderenswaardige rust en moed keek hij naar zijn eigen proces van moeten loslaten en verlies. Het was een soort 'actief aanvaarden', waarbij ik vaak moest denken aan dat oude woord van de oude Zwitserse Doopsgezinden, 'Gelassenheit'. Dat heeft iets te maken met vertrouwend aanvaarden, dulden, ondergaan wat je overkomt, waar niets aan te doen is, in diep vertrouwen op De Grote Baas daarboven, die 'er wel een bedoeling mee zal hebben', en waar je straks mag wonen met een gezalfd hoofd en een overvloeiende beker. En mocht dat niet zo zijn, dan zou hij dat ook wel weer zien.

Moge de nagedachtenis aan Adriaan Cornelis Jesse tot zegen zijn.

Henk Leegte

Mild

Door Karen Lammers

Het thema van deze maand, zonde, heeft me voor het eerst doen afvragen of ik zou afzien van een column.

Reden is dat het concept zonde samen met schuld bij geboorte en gehoorzaamheid aan een goddelijke wil een trias vormt, die mij wezensvreemd is en als je het mij vraagt, ook volkomen on-dopers. Onze Doperse voorouders hebben de kwintessens van het Doperse gedachtegoed in slechts een paar briljante principes vastgelegd: je hebt je slechts te bekommeren om je eigen relatie met God, je kunt je op eigen wens laten dopen als je volwassen bent omdat je God of het goddelijke of hoe je het voor jezelf dan ook noemt in je leven omarmt en dat wilt vieren, en, het komt erop aan je eigen levensbeschouwing te leven in plaats van er de mond vol van te hebben. Het geloof is een uiterst persoonlijk en individueel gegeven.

Die Doperse principes ondersteunen ieder mens in zijn poging om in het leven te worden wie hij is. De ballast van het theologische concept zonde staat daar haaks op omdat het eigenlijk zegt 'je kunt nu wel je best doen, maar het wordt toch nooit wat'. In de prullenbak ermee.

In mijn visie, is het verhaal over de zondeval een poging geweest om een antwoord te vinden op de eeuwenoude diep menselijke vraag naar het waarom van de dood en van het kwaad in de wereld. Filosofen denken al sinds mensenheugenis na over deze thema's. Heel in de verte lijken de belevenissen van Adam en Eva in het oude testament verhaalelementen uit de Griekse oudheid te resoneren. Het Griekse 'hubris', niet zomaar wat overmoedigheid, maar een de goden tartend grensoverschrijdend gedrag, werd afgestraft door de goden. En die straf was altijd buitenproportioneel. Adam en Eva werden als straf voor het

Oskar Begas, *The Judgment of Paris*.

eten van een appeltje het paradijs uitgestuurd met alle gevolgen van dien. En neem, bijvoorbeeld, het begin van Homerus' *Ilias*, over de Trojaanse oorlog, ook begonnen vanwege een appel, waarin Apollo een pestepidemie over het gehele Griekse leger aldaar afschiet als wraak voor die ene Griek Agamemnon die de dochter van Apollo's Trojaanse priester Chryses als oorlogsbuit gevangen houdt.

Nescio's Titaantjes beschrijft de jeugd-vrienden, die de wereld wilden bestormen, groot droomden zoals het jeugdige harten betaamt en uiteindelijk 'wijzer' zijn geworden, 'stakkerig wijs', zoals de schrijver het verwoordt. Geen helden meer. Het boekje eindigt met: "Gods troon is nog ongeschokt. Zijn wereld gaat haar gang maar. Af en toe glimlacht God even om de gewichtige heren, die denken dat ze heel wat betekenen. Nieuwe Titaantjes zijn al weer bezig kleine rotsblokjes op te stapelen om 'm van z'n verhevenheid te storten en dan de wereld eens naar

hun zin in te richten. Hij lacht maar en denkt: 'Goed zoo, jongens, zoo mal als je bent, ben je me toch liever dan die mooie wijze heeren. 't Spijt me dat je je nek moet breken en dat ik die heeren moet laten gedijen, maar ik ben ook God maar.' En zoo gaat alles z'n gangetje en wee hem die vraagt: waarom?"

De weemoedig Predikeriaanse levensvisie en Nescio's God zijn me vele malen liever. Net als de stakkerig wijs geworden vrienden verwacht ik geen grote veranderingen. De zon gaat op, de zon gaat onder, en er is niets nieuws onder de zon. Het geluk zit hem voor mij in de dagelijkse inzet ten goede op de plek in het leven waar je bent geplaatst. Elke dag weer een nieuwe dag, elke dat een nieuwe poging. Hoewel ik geen antropomorf godsbeeld heb, begrijp ik Nescio's bewoording wel. God of het goddelijke, die andere dimensie, is voor mij een ervaren, een gevoelen dat me omringt en me nabij is, vergelijkbaar als in een gesprek.

Het team

Essemie van Dunné
voorganger, jongeren-
en opbouwwerker
in Noord
t 06 48 35 07 25
e.vandunne@
doopsgezindamsterdam.nl

Joke van der Heide
jongerenwerk
t 06 17 96 43 71
j.vanderheide@
doopsgezindamsterdam.nl

Henk Leegte
predikant
t 06 45 62 62 70
h.leegte@
doopsgezindamsterdam.nl

Ewoud Roos
predikant
t 06 34 11 50 00
e.roos@
doopsgezindamsterdam.nl

Liliane van der Steur
jeugdwerker
t 06 21 39 75 44
l.vandersteur@
doopsgezindamsterdam.nl

Stop het geweld

Op **13 oktober 2024** om 14.00 tot 15.00 organiseren SOMO, The Rights Forum, Amnesty International, Terre des Hommes, Oxfam Novib, Kifaia, Save the Children en PAX een manifestatie op De Dam in Amsterdam. Nederland heeft bevordering van het internationaal recht in de grondwet staan en is gastland van het Internationaal Strafhof en -Gerechtshof. Samen met zijn bondgenoten moet Nederland veel meer doen om het geweld te stoppen en burgers te beschermen.

Wij roepen de Nederlandse regering dan ook op om:

- Een onmiddellijk en permanent staakt-het-vuren in Gaza en onvoorwaardelijke toegang tot hulp te eisen.
- Maatregelen te nemen, waaronder het stoppen van wapenleveranties aan en militaire samenwerking met Israël.
- Aan te dringen op onmiddellijke vrijlating van onterecht gedetineerde Palestijnse gevangenen en alle gegijzelde burgers.

Aanmelden en meer informatie: <https://paxvoorvrede.nl/lactiesM>

Dopers gesprek

Op **dinsdag 15 oktober** verwelkomen we Jaap Smit in de Singelkerk voor een boeiend Dopersgesprek. Hij zal spreken over het thema: "De theoloog als bestuurder in een zoekende samenleving: zonder kompas geen koers."

Jaap Smit (1957) heeft een rijke en veelzijdige carrière. Van 1 januari 2014 tot 1 september 2024 was hij Commissaris van de Koning in Zuid-Holland. Zijn loopbaan begon echter als predikant en geestelijk verzorger bij defensie. Daarna maakte hij de overstap naar de consultancy, waar hij zich richtte op maatschappelijk verantwoord ondernemen, en werd vervolgens directeur van Slachtofferhulp Nederland. Tussen 2010 en 2013 was Smit voorzitter van het CNV. Hij was ook actief betrokken bij verschillende non-profitorganisaties.

Zijn unieke ervaring als theoloog en bestuurder biedt een inspirerende kijk op leiderschap in een maatschappij die steeds meer op zoek is naar richting en zingeving. Mis deze inspirerende bijeenkomst niet!

Aanmelden: www.doopsgezindamsterdam of 020-6246573

HERINNERING

Leerhuis: Jij zult niet doden

Dit gebod of leefregel (Ex.20.13) staat centraal in het volgende leerhuis in de Singelkerk. U kunt zich hiervoor aanmelden bij Rimke van der Veer, via rimke.vanderveer@doopsgezindamsterdam.nl.

Data: **Zaterdag 26 oktober** en **2 november** 10.00 - 14.15 uur
Docent: Douwe van der Sluis
Kosten: €32,50 incl: lesmateriaal en koffie en thee.

Agenda

Oktober 2024

(kerkdiensten: zie achterkant)

• di 1 okt	Bijbelkring o.l.v. E. van Dunné	Singelkerk	13.30-15.00
• za 5 okt	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30
• zo 13 okt	Stop het Geweld*	Dam	14.00-15.00
• di 15 okt	Kring Psalmen o.l.v. M. Krebber	Singelkerk	14.30
• di 15 okt	Dopers gesprek met Jaap Smit*	Singelkerk	20.15-21.30
• za 19 okt	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30
• zo 20 okt	Klezmergroep Shu'al	Meerpad	16.00-17.00
• za 26 okt	Raad van Kerken: vluchtelingen**	Joh. Kerk Amersfoort	10.00-16.00
• za 26 okt	Leerhuis; D. v. d. Sluis: Jij zult niet doden	Singelkerk	10.00-14.15
• za 26 okt	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30
• do 31 okt	Bijbelaars o.l.v. E. Roos	Singelkerk	11.00-13.00
• za 2 nov	Leerhuis: Jij zult niet doden	Singelkerk	10.00-14.15
• za 2 nov	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30

vooraankondiging:

- vr 15 nov Presentatie Wolff-biogr. door M. Mathijssen Singelkerk 20.00

* zie voor meer informatie hiernaast ** zie voor meer informatie hieronder

RAAD VAN KERKEN:

Inspiratiedag werkgroep Vluchtelingen

Op zaterdag 26 oktober, 10.00 tot 16.00 uur, vindt in de Johanneskerk in Amersfoort de jaarlijkse inspiratiedag van de werkgroep Vluchtelingen van de Raad van Kerken plaats.

Tijdens deze inspiratiedag scheppen wij ruimte voor de wereld omgekeerd van het meest strenge asielbeleid naar het meest humane asielbeleid ooit. Omdat wij ten diepste geloven dat wij geroepen zijn om ons in te zetten voor vluchtelingen en asielzoekers. Met elkaar gaan we de onverschilligheid voorbij en spreken ons uit voor een humaan asielbeleid en een hartmoedige samenleving. Luister naar een urgente lezing van Frank Candel, directeur van Vluchtelingenwerk.

Neem deel aan inspirerende workshops. Welkom in de Johanneskerk, Westsingel 30 in Amersfoort!

Kopij voor het volgende nummer vóór 10 oktober 2024 sturen aan Mieke Krebber
Mail: m.krebber@chello.nl
Adres: Dulcie Septemberpad 73, 1093 NK Amsterdam (telefoon 020-6731926).

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten of niet op te nemen.

Secretariaat en administratie

Singel 452
1017 AW Amsterdam
kerk (020) 623 45 88
kosterij@doopsgezindamsterdam.nl
secretariaat (020) 624 65 73
secretaris@doopsgezindamsterdam.nl
boekhouding (020) 627 70 72
gironummer
NL11INGB0000141442 (VDGA)
website:
www.doopsgezindamsterdam.nl
website van de ADS: www.ads.nl

COLOFON

idA, in dit Amsterdam
Maandblad voor geloof
en gemeentelven van
Doopsgezind Amsterdam.

Redactie

Joke van der Heide
Thijs van Hoogstraten
Karen Lammers
Liliane van der Steur
Wim de Vries Lentsch
Mieke Krebber (eindredacteur)

Ontwerp en realisatie

Ontwerpgroep Lâle, www.lale.nl
(033) 462 46 93

Verzending idA via het secretariaat:
e-mail: secretaris@doopsgezindamsterdam.nl

KERKDIENSTEN OKTOBER 2024

	Singelkerk Centrum 10.30 uur	Meerpad Noord 10.15 uur	Collectebestemming
6 okt	Ds J. van Aller	E.M.L. van Dunné	Kruispost NL22 ABNA 0437 2953 70 t.n.v. St. Vrienden Kruispost
13 okt	Ds H. Leegte		Stay Tuned NL57 TRIO 0320 2048 39 t.n.v. Arjan Schippers
20 okt	E.M.L. van Dunné	ds H. Leegte	Doopsgezind Wereldwerk: Ondersteuning van kinderkampen van Tent of Nations in het Midden-Oosten NL27 TRIO 0786 8803 33 t.n.v. Doopsgezind Wereldwerk te Deventer
27 okt	ds I. Speckmann		UAF Stichting voor vluchteling- Studenten; universitair asielfonds NL41 INGB 0000 0763 00 t.n.v. Stichting vluchtelingstudenten te Utrecht
3 nov	ds E.C. Roos	E.M.L. van Dunné	Stoelenproject NL26 TRIO 0379 4247 70 t.n.v. De Regenboog groep

6 oktober – Stichting Kruispost

De stichting Kruispost geeft primaire medische hulp aan onverzekerden die tussen wal en schip vallen en mensen in geestelijke nood d.m.v. de exploitatie van een medisch centrum in de binnenstad waar gratis medische en psychosociale hulp wordt gegeven. De aard van de hulpverlening is vergelijkbaar met die van een huisartsenpraktijk. NL22 ABNA 0437 2953 70 t.n.v. St. Vrienden Kruispost.

13 oktober – Stay Tuned

De Stichting StayTuned is opgericht in april 2021. Zij streeft naar een orgelcultuur met een gezonde toekomst die wordt geschraagd door de aanwas van jonge enthousiaste organisten. Zij wil kostbaar monumentaal erfgoed in stand én in gebruik houden. Zij wil jong publiek inspireren. Zij streeft naar talentontwikkeling van orgel spelende jongeren/tieners. Voor meer informatie: <https://staytunednu.weebly.com/stichting.html> NL57 TRIO 0320 2048 39 t.n.v. Arjan Schippers

20 okt – Wereldwerk: zomerkampen Tent of Nations

Tent of Nations is een ecologische boerderij in Bethlehem, Palestina. De Israëliëse bezetting maakt de situatie grimmig en de dreiging voor Tent of Nations groeit, ondermeer door slepende rechtszaken. Ondanks de moeilijke omstandigheden zet de familie Nassar zich op een geweldloze manier in onder

het motto 'Wij weigeren vijanden te zijn'. Sinds 2001 organiseert de familie Nassar elk jaar, samen met de Vrienden van Tent of Nations, een zomerkamp voor kinderen uit de vluchtelingenkampen met een christelijke en een moslim achtergrond. Ook de komende jaren willen Wereldwerk kinderen in de gelegenheid stellen om aan deze zomerkampen deel te nemen. De kosten zijn € 150 per kind. Meer informatie: www.tentofnations.nl NL27 TRIO 0786880333 t.n.v. Doopsgez. Wereldwerk te Deventer

27 oktober – UAF

Het UAF – Universitair Asielfonds – helpt vluchtelingen bij het erkend krijgen van hun diploma's en zoekt voor hen mogelijkheden om verder te studeren en werk te vinden. NL41 INGB 0000 076 300 t.n.v. Stichting vluchtelingstudenten te Utrecht

3 november – 'Uit het krijt'

Met het project 'Uit het Krijt' worden kwetsbare mensen met beperkte schulden (maximaal € 5.000,-) geholpen bij het simpel en snel aflossen van schulden. In de meeste gevallen komt deze groep met beperkte schulden niet in aanmerking voor een schuldhelpverleningstraject. Nadat aan een aantal criteria is voldaan, worden de schulden binnen vier weken door het project 'Uit het Krijt' afgelost, waarbij vervolgens altijd begeleiding wordt gegeven om niet opnieuw schulden te krijgen. NL26 TRIO 0379 4247 70 t.n.v. De regenboog groep